

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีต ทางภาครัฐของไทยและต่างชาติ ต่างก็ระบุว่าชาวเขาเผ่าชนกลุ่มน้อยที่อาศัยและใช้ชีวิตอยู่ในป่า บนภูเขา บนคอกสูงต่ำในภาคเหนือของประเทศไทย มีวิถีชีวิตวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ การปกครอง การตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพฯ ล้าหลัง (Backward) ในทุกๆ ด้าน ภาครัฐจะต้องให้การช่วยเหลือ พัฒนาและให้ความรู้ ทั้งๆ ที่ไม่รู้ว่าชาวเขาคือใคร ต้องการอะไร มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ให้กลยุทธ์ในการพัฒนา โดยการ “ให้” ในรูปของการฟื้นฟู ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในอดีตความรู้เกี่ยวกับการเข้าถึงชาวเขาในการพัฒนา ให้ประสบผลสำเร็จตามความต้องการของทางภาครัฐมีน้อย และผ่านสื่อต่างๆ ที่เข้าใจยาก นักพัฒนาที่ดำเนินการเกี่ยวกับชาวเขาจึงใช้ “ความรู้สึก” เป็นหลักในการพัฒนา

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า สังคมชาวเขาไม่ได้เป็นสังคมที่โคดเคี้ยวหรือเป็นสังคมที่ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับสังคมภายนอกดังในอดีตอีกต่อไป การพัฒนาในเรื่องของปัจจัยพื้นฐานต่างๆ เช่น ถนน การคมนาคม ไฟฟ้า สื่อมวลชนต่างๆ วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ ฯลฯ ได้เข้าไปถึงชุมชนชาวเขาอันเนื่องมาจากการพัฒนาของภาครัฐในถิ่นทุรกันดาร โดยเฉพาะการสร้างเส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างชุมชนชาวเขากับคนพื้นราบ ทำให้ชาวเขาส่วนใหญ่ได้เปิดตัวและมีการติดต่อสัมพันธ์กับคนพื้นราบมากขึ้น การพัฒนาด้านต่างๆ ได้เปิดโอกาส เปิดโลกทัศน์ใหม่ให้แก่ชาวเขา ได้สัมผัสกับสังคมที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากชุมชนของตนเอง ในชุมชนหลายแห่ง จึงได้ปรับตัวในด้านวิถีชีวิตจากดั้งเดิมให้ใกล้เคียงกับวิถีชีวิตของคนพื้นราบให้มากขึ้น

ชาวละแวก ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน ซึ่งแต่เดิมอยู่ในถิ่นทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก บางหมู่บ้านมีเส้นทางเข้าถึง หลากๆ หมู่บ้านก็ถูกปิดกั้นอันเนื่องมาจากในพื้นที่ที่ชาวละแวกอาศัยอยู่นั้นเคยเป็นพื้นที่ที่อยู่ในความยึดครองของพรรคคอมมิวนิสต์ ทำให้การเข้าไปปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐทำได้ไม่สะดวก แม้กระทั่งการเดินทางติดต่อระหว่างหมู่บ้านกับตัวอำเภอก็ไม่สะดวกเช่นกัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 จนถึงปี พ.ศ. 2515 การต่อสู้ระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ยังคงมีอยู่ และรุนแรงมาก โดยเฉพาะในเขตอำเภอทุ่งช้าง อำเภอเขียงกลาง และอำเภอปัว ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีประชากรชาวละแวกอยู่หนาแน่น จึงถือว่าเป็นพื้นที่อันตรายสำหรับหน่วยงานของรัฐที่จะเข้าไปปฏิบัติงาน หมู่บ้านชาวละแวกในอดีต จึงถูกตัดขาดจากสังคมภายนอก จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา เหตุการณ์สู้รบสงบลง หมู่บ้านชาวละแวกจำนวนมากจึงเปิดตัวสู่สังคมภายนอก การพัฒนาของรัฐบาลในด้านต่างๆ ได้เข้าไปสู่สังคมชาวละแวก และชาวละแวกเองได้ออกมาสัมผัสกับสังคมคนพื้นราบมากขึ้น (ภูมข, 2529)

ชนชาวลัวะเป็นกลุ่มคนที่มีความเป็นอยู่ค่อนข้างจะยากจน การดำเนินชีวิตประจำวันส่วนใหญ่จะอยู่กับการดำรงชีพ เพื่อหาอาหารเลี้ยงปากเลี้ยงท้องเพื่อความอยู่รอดของตัวเองโดยเฉพาะไร่ข้าว ถือเป็นชีวิตจิตใจของชาวลัวะ ประกอบกับความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างห่างไกลจากความเจริญของสังคมคนพื้นราบ ชาวลัวะมีจารีตประเพณี วัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ ที่ยึดติดกับเรื่องไสยศาสตร์และสิ่งที่ไม่เห็น และสิ่งเหล่านี้ก็ได้สืบทอดกันต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยทราบถึง จารีตประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อต่างๆ ของชาวลัวะ แม้กระทั่งชื่อชาวลัวะ คนส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยรู้จักมากนัก (อ้างแล้ว, 2529)

ปัจจุบัน ได้มีหน่วยงานทางราชการจำนวนหนึ่ง มีส่วนเกี่ยวข้องกับในการพัฒนาชาวลัวะ บ้านเตี้ยกลาง หมู่ที่ 6 ตำบลภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน หลายหน่วยงานด้วยกัน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ มีโรงเรียนขยายโอกาส 1 โรงเรียน กระทรวงมหาดไทย มีองค์การบริหารส่วนตำบล กระทรวงสาธารณสุข มีสถานีอนามัยที่ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านนี้ และยังมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีกรมป่าไม้ หน่วยงานราชการต่างๆเหล่านี้มีเจ้าหน้าที่เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่โดยตรง แต่ยังคงขาดความเข้าใจในองค์ความรู้ของชาวลัวะอย่างแท้จริง ในเรื่องเกี่ยวกับจารีตประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อต่างๆ ในการประกอบพิธีกรรมในการบูชาบวงสรวง ซึ่งถือเป็นความเชื่อหลัก เพื่อเป็นแนวทาง ในการเสริมสร้างและพัฒนาการประกอบอาชีพทางด้านเกษตร ให้ทันต่องานพัฒนาในด้านต่างๆ ในยุคปัจจุบัน ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจ ที่จะทำการศึกษาเพื่อหาคำตอบที่ยังไม่รู้และไม่เข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีในการประกอบอาชีพการเกษตร เพื่อทำความเข้าใจและอธิบายถึงความเชื่อและประเพณีที่สั่งสม และสืบทอดจากบรรพบุรุษ ผสมผสานกับการเรียนรู้ของคนแต่ละยุคแต่ละสมัยที่ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ อย่างชัดเจนทั้งในอดีต ปัจจุบัน และคงจะยังสืบทอดต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประเพณี ความเชื่อ รูปแบบ และขั้นตอนของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตรของชาวลัวะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่องนี้ สามารถทำให้รู้และเข้าใจรูปแบบของพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ ของชาวลัวะ บ้านเตี้ยกลาง ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพการเกษตร และสามารถอธิบายแนวคิด ความเชื่อ และประเพณีต่างๆ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้าไปพัฒนาชาวลัวะในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่

ศึกษาเฉพาะพิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรของเกษตรกรบ้านเตี้ยกลาง หมู่ที่ 6 ตำบลภูคา ในอุทยานแห่งชาติดอยภูคา อำเภอปัว จังหวัดน่าน จำนวน 90 ครัวเรือน มีประชากรจำนวน 418 คน

2. เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการวิจัย

- โครงสร้างของชุมชนชาวลัวะ
- ระบบแนวคิดและความเชื่อดั้งเดิม
- รูปแบบและวิธีในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ
- พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตร
  1. การเลือกที่ทำการเพาะปลูก
  2. การวางที่ทำการเพาะปลูก
  3. การเพาะปลูก
  4. การดูแลรักษา
  5. การเก็บเกี่ยว
  6. การเก็บรักษาผลผลิต

นิยามศัพท์

ลัวะ หมายถึง ชาวเขาหรือกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง วงการประวัติศาสตร์จะเป็นที่เข้าใจตรงกันว่า ลัวะ คือ ละว้า ที่อาศัยอยู่บนดอยจังหวัดน่าน ซึ่ง “ชาวเขา” เหล่านี้เรียกตนเองว่า “ลัวะ” มาแต่ไหนแต่ไร ไม่เคยเรียกตนเองเป็นอย่างอื่น (ชลธีรา, 2530)

ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อของชาวลัวะที่เชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือสิ่งที่ยังมองไม่เห็นตัว ซึ่งเรียกกันว่า “ผี” ผีสามารถที่จะให้คุณให้โทษแก่ชาวลัวะในการดำรงชีวิต

พิธีกรรม หมายถึง การประกอบพิธีต่างๆ ตามประเพณีที่เคยทำกันมาก่อน ตามบรรพบุรุษ เช่น พิธีโสลด ซึ่งได้ทำกันมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน

การเกษตร หมายถึง การทำการปลูกพืชในไร่หมุนเวียน (Land Rotation) ของชาวลัวะ ซึ่งปลูกพืชหลายชนิดในไร่เดียวกันในแต่ละปี